

РЕАЛЬНИЙ СТАН ОБІЗНАНОСТІ ЩОДО КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРАНТІВ У НАУКОВО-ДОСЛІДНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті визначено сутність понять "компетенція" і "компетентність"; розглянуто поняття "компетентність магістрів педагогічних університетів до науково-дослідної діяльності", та проаналізовано рівень обізнаності магістрів до науково-дослідної діяльності

Ключові слова: компетентність, науково-дослідна діяльність, магістр.

Залучення освітніх закладів до Болонського процесу і впровадження кредитно-модульної технології навчання є однією з особливостей реформування вищої школи в Україні. Останні десятиліття вітчизняна система освіти все більше орієнтується на формування вчителя, що передбачає підготовку майбутнього фахівця до вирішення професійних завдань у контексті освітнього процесу та на рівні організації діяльності самого освітнього закладу. Виходячи з цього, в моделі вищої професійно-педагогічної освіти основний акцент робиться на компетентнісний підхід, який є новим в освіті, а компетенція і компетентність, його нові цільові категорії. Передусім це означає зсув акцентів зі змісту навчання на його результати, із знань – на розвиток особистості того, хто навчається [2].

Дослідження наукової літератури, дозволило встановити, що вивченню "компетентності" в системі педагогічної освіти вже було присвячено ряд досліджень учених: В. Краєвський, А. Хуторський, І. Бех, І. Зимняя, Н. Кузьміна та інші. Також нами було встановлено, що в сучасних дослідженнях для характеристики професійно-педагогічної діяльності досить широко використовується компетентнісний підхід. Він передбачає орієнтацію на формування професійної компетентності, що визначається здатністю вирішувати професійні завдання, з використанням знань, умінь, нахилів особистості, професійного та життєвого досвіду. Російська вчена О. Ракітіна в роботі щодо науково-дослідницької компетенції магістрів у педагогіці зазначає, що реалізація компетентнісного підходу є одним з основних напрямів процесу реформування педагогічної освіти, оскільки дозволяє створювати умови для формування конкурентоспроможного, компетентного фахівця, що активно і ефективно діє на ринку праці.

Л.Голуб дослідила проблему формування дослідницької компетентності педагога в системі додаткового навчання.

Ми поставили собі за мету дати тлумачення понять "компетенція" і "компетентність", визначити сутність поняття "компетентність магістрів педагогічних університетів до науково-дослідної діяльності. Проаналізувати попереднє діагностування рівня обізнаності магістрів до науково-дослідної діяльності.

У наш час формуванню науково-дослідних компетенцій у студентів приділяється велика увага. Як зазначається в листі "Методичні рекомендації щодо розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти" за підписом заступника міністра В. Шинкарука від 31.11.2008 перехід до нового покоління галузевих стандартів вищої освіти, на основі компетентнісного підходу, є необхідним етапом на шляху реформування системи освіти в Україні. У листі зазначається, що застосування компетентнісного підходу на шляху формування галузевих стандартів вищої освіти ні в якому разі не замінює традиційну для вітчизняної освіти систему "знання, уміння, навички", а створює передумови для більшого та гнучкішого наближення результатів освіти до потреб та вимог ринку праці, подальшого розвитку освітніх технологій та системи освіти в цілому. Як зазначив дослідник А. Озьоров компетентнісна модель випускника вищої є по'єднувальною ланкою між кваліфікаційними вимогами (завданнями професійної діяльності, до вирішення яких мають бути підготовлений випускник) і змістом навчання [3].

Дефініційний аналіз дав нам змогу визначити, що в сучасній лінгвістиці існують наступні визначення "компетенції": Великий енциклопедичний словник визначає, що "компетенція" це — сукупність предметів відання, завдань, повноважень, коло питань, явищ, в яких хтось є авторитетом, володіє знаннями, досвідом, а також як особистісні можливості когонебудь (лат. *competentia*, від *competere*— взаємно прагну; відповідаю, підходжу). У той час як "компетентність" (від англ. *competence*) – це сукупність компетенцій, наявність знань, навичок, досвіду, необхідних для ефективної діяльності в зазначеній галузі. Компетентність походить від дієслова компетентний, що від латинського *competens* – "відповідний, здатний". Зазначені тлумачення дають нам змогу розглядати "компетентність" як первинну категорію, а "компетенцію" як відтворене від неї поняття, що визначає сферу застосування знань, умінь, навичок людини. Певне володіння знаннями, поінформованість, авторитетність, набута з особистого досвіду, які допомагають міркувати про щось.

Вивченню "компетентності" в системі педагогічної освіти вже було присвячено ряд досліджень учених (В. Краєвський, А. Хуторський, І. Бех, І. Зимняя, Н. Кузьміна та ін.). На думку В. Краєвського та А. Хуторського освітні компетенції – це інтегральна характеристика якості підготовки учнів, які пов'язані з їхньою здатністю до цільового застосування комплексу знань, умінь і способів діяльності щодо визначеного міждисциплінарного кола питань. Дослідник А.Чучалін вважає що компетенція проявляється в готовності, мотивації та особистісних якостях, випускника застосовувати знання, уміння і досвід для успішної професійної або іншої діяльності при наявності проблеми і ресурсів. Дослідник І.Голуб зазначає, що компетенція це - сукупність взаємопов'язаних якостей особистості (знань, умінь, навичок та способів діяльності), необхідних для якісної, продуктивної взаємодії з певним колом предметів або процесів. При цьому компетенції характеризують різні предмети і види діяльності фахівця, а компетентність визначається тим, що конкретно зі сфери професійної діяльності фахівця особистість дізнається і чого навчається робити, тобто компетентність служить мірою оволодіння компетенціями фахівця [3; 1].

Спираючись на визначення авторитетних джерел та дослідження іноземних та радянських науковців, будемо дотримуватися позиції, що "компетентність" потрібно розглядати як семантично первинну категорію, а "компетенцію" – як похідну, що визначає сферу застосування знань, умінь, навичок людини. Зазначене вище, дає нам змогу розглядати "компетентність" як поняття, що визначає рівень професіоналізму особистості, здатність вирішувати проблеми, здобутий багаж знань, умінь, навичок, досвіду і цінностей.

З'ясувавши сутність понять "компетенція" та "компетентність" перейдемо до дослідження структури цих понять. У результаті проведеного нами дослідження було з'ясовано, що в науковій літературі "компетенції" розподіляються на внутрішні, потенціальні, приховані психологічні новоутворення (знання, уявлення, програми дій системи цінностей і

відносин, що формуються і проявляючись у діяльності людини стають її особистими якостями, властивостями, а саме – компетентностями [5, с.76].

Щодо компетентності, то зазвичай включають спеціально структуровану систему знань, умінь, навичок і ставлень, які набуваються людиною в процесі навчання. Як зазначає дослідниця Т.Садова "компетентність" включає в себе такі компоненти як: когнітивний, технологічний, мотиваційний, етичний та поведінковий. Британський психолог Дж. Равен пов'язує прояви компетентності з особистими цінностями та зацікавленістю людини в певній галузі, та виділяє наступні категорії компетентності: готовність, здатність, відношення та самоконтроль. Здійснений нами аналіз наукових джерел дозволив нам зауважити, що в педагогіці професійної освіти зустрічаються такі поняття як "професійна компетентність", "професійно-педагогічна компетентність", "професійна компетентність педагога" а також певні відмінності в підходах визначення змісту поняття професійної компетентності. Ряд американських учених, вивчаючи професійну компетентність, перенесли акцент у вимогах до фахівця з кваліфікації та освіти на риси особистості, соціальні цінності. Так професійна компетентність фахівців вивчалась з погляду *психолого-педагогічного аспекту* (Р.Оксфорд, І. Стевік, Г.Масковітс). Інші вчені пов'язують професійну компетентність з *феноменом культури*, оскільки засвоєння культурних цінностей розвиває особистість, її освіту і виховання. (М. Розов, О. Попова, О. Бондаревська). Так М. Розов розглядає професійну компетентність як сукупність трьох аспектів: змістового, – пов'язаного з адекватністю осмислення ситуації в широкому культурному контексті; проблемно-практичного, – пов'язаного з адекватністю постановки та ефективним виконанням мети, завдань, норм; комунікабельного, – пов'язаного з адекватністю спілкування в ситуації культурного контексту.

Діяльнісний підхід підтримують у своїх дослідженнях такі вчені як О. Маркова, Д. Грішніна. Так О.Маркова розглядає професійну компетентність як сукупність п'яти сторін трудової діяльності: педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, особа педагога, навченість – здатність до навчання, вихованість – здатність до виховання.

У межах *психологічного підходу*, охоплюються такі аспекти як результативність, активність, особистість педагога (Н. Кузьміна, Н. Блауберг, В. Шакуров) Так на думку Н. Кузьміної професійно-педагогічна компетентність це сукупність умінь педагога особливим способом структурувати наукове і практичне знання з метою найкращого розв'язання педагогічних завдань. Дослідниця вважає, що основними компонентами професійної компетентності є спеціальна і професійна компетентність у сфері предмета, що викладається; методична компетентність – у сфері формування знань, умінь учня; соціально-психологічна компетентність – у сфері процесів спілкування; диференціально-психологічна компетентність – у сфері мотивів, здібностей, спрямованості учня; аутопсихологічна компетентність – у сфері переваг і недоліків власної діяльності і особистості.

Використовуючи *системний підхід*, учені визначають педагогічну компетентність як систему яка охоплює аспекти філософського, психологічного, соціологічного, культурологічного, особистісного плану (Н.Запрудський, О.Ломакіна).

Узагальнимо отриману інформацію, щодо структури компетентності та положення національної програми "Освіта" про освітньо-кваліфікаційний рівень магістра. Згідно з положенням "магістр" – це освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти, що дає поглиблені знаннями з обраної спеціальності, уміння інноваційного характеру, навички науково-дослідної (творчої), науково-педагогічної, або управлінської діяльності. Зазначене вище, дає нам змогу дійти висновку, що найважливішою метою магістратури педагогічного університету слід уважати якісну підготовку фахівців до самостійної професійної діяльності, що є можливим також у разі формування професійної компетентності магістра у сфері науково-дослідної діяльності. Отже дослідницька компетентність розглядається як невід'ємний компонент загальної та професійної освіченості фахівця і результат другого етапу вищої освіти.

Для перевірки реального стану обізнаності щодо компетентності магістрів у науково-дослідній діяльності, було проведене анкетування серед магістрантів Південноукраїнського педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. У анкетуванні усього прийняли участь тридцять магістрантів, серед яких магістранти Інституту мов світу, Інституту мистецтв та Інституту навчального і гуманітарно-технічного навчання,

Магістрантам було запропоновано відповісти на ряд запитань.

Так, на запитання "Чи є наукова робота важливою частиною навчання у магістратурі?" більшість студентів (80%) визначили, що це важливо, але не дуже. Меншість студентів (33%) визначили, що це дуже важливо.

На друге запитання "Як Ви оцінюєте свою здатність аналізувати, узагальнювати, використовувати наукову інформацію під час виконання завдань у межах навчальної діяльності?". Більшість студентів (72%) визначили, що вони здатні аналізувати, узагальнювати, використовувати наукову інформацію під час виконання завдань у межах навчальної діяльності, але інколи мають труднощі. Меншість студентів (16%) визначили, що виконують усе самостійно крім того без усяляких труднощів

На запитання "В яких формах науково-дослідної діяльності Ви коли-небудь брали участь?" більшість студентів (30%) визначили, що вже брали участь у написанні наукових робіт з різних наукових напрямів, (27%) студентів відповіли, що мають публікації у збірниках магістрів науково-практичних конференцій різного рівня. Меншість студентів (22%) визначили, що брали участь у різних предметних олімпіадах. Брак досвіду науково дослідної діяльності визнали (11%) респондентів.

На запитання "Чи плануєте Ви займатися дослідженнями в галузі педагогічної науки?" більшість студентів (44%) відповіли, що не виключають можливість кардинальної зміни сфери діяльності. Меншість студентів (22%) визначили, що планують викладати. Науковими дослідженнями планують займатися (22%) студентів.

На прохання "Оцініть свій рівень знань у галузі наукових досліджень" більшість студентів (77%) визначили, що вони мають середній рівень компетентності. 16% визначили, що мають низький рівень компетентності.

Підрахування результатів діагностування дало змогу зробити висновок про реальні показники обізнаності магістрантів. Отримані дані вказують на існування недоліків компетентності в більшості суб'єктів науково-дослідної діяльності та надають можливість виділити провідні проблеми, які необхідно враховувати при організації універсальної моделі поетапного і послідовного формування науково-дослідних компетентцій.

Висновок. Поняття "компетенція" трактується як володіння знаннями та поінформованість набути з особистого досвіду. Поняття "компетентність", слід розуміти як сукупність компетенцій, що передбачає наявність знань, умінь, навичок та досвіду, необхідних для ефективної діяльності в певній галузі професійної сфери. Зазначені тлумачення дають нам змогу розглядати "компетентність" як первинну категорію, а "компетенцію" як похідне від неї поняття.

Поняття "компетентність магістрів педагогічних університетів до науково-дослідної діяльності" полягає в здійсненні інтелектуально-творчої діяльності на високому рівні, що базується на сукупності таких компетенцій, які забезпечують уміння спостерігати, аналізувати, узагальнювати, робити висновки та ефективно використовувати

наукову інформацію в професійній діяльності. Крім того магістранти мають володіти вміннями моделювати навчальні заняття, організувати самостійну, індивідуальну, науково-дослідну, виховну роботу серед студентів і учнів з урахуванням різних видів наочності та комп'ютерних продуктів.

Підрахування результатів попереднього діагностування рівня обізнаності магістрів до науково-дослідної діяльності вказують на недостатню поінформованість та байдуже ставлення більшості студентів магістратури до науково-дослідної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Голубь Л.А.* Формирование исследовательской компетентности педагога в системе дополнительного образования : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01/ Голубь Лидия Антоновна. – Ижевск, 2006 – 235 с.
2. *Миняжова Ю. И.* Формирование научно-методологической компетентности студентов-магистрантов технического вуза : диссертация ... кандидата педагогических наук : 13.00.08 / Миняжова Юлдуз Ильфановна. – Москва, 2010.- 209 с.
3. *Озёров А.А.* Магистерская диссертационная работа "Сетевой научно-образовательный журнал как инструмент повышения качества образования в педагогической магистратуре" / Озёров Андрей Александрович. – Санкт-Петербург, 2008. – 78 с.
4. *П'ятакова Г.П.* Формування професійної компетентності магістра-філолога в умовах освітніх змін /Г. П. П'ятакова // Вісник львів. ун-ту Серія педаг. 2009. Вип. 25. – Ч. 3. – С. 151–160. [Режим доступу до журналу]: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vlnu/Ped/2009_253/18_Piatakova.pdf.
5. *Ракитина О. В.* Научно-исследовательские компетенции магистров по направлению "Педагогика" / О.В. Ракитина // Ярославский педагогический вестник №4 – 2009(61). – С. 76-81.

Подано до редакції 12.10.11